

نقد و بررسی کتاب صد روایت

سخنرانی به مناسبت رونمایی از کتاب صد روایت، تعاونی انجمن دندانپزشکان ایران، پنجشنبه ۸ آذر ۱۳۹۷

محمد ابراهیم ذاکر

دندان‌پزشک و پژوهشگر تاریخ پزشکی

۱	نقد و بررسی کتاب صد روایت
۱	دل نوشته
۱	جرجی زیدان
۲	تاریخ نویسی
۲	داستان های تاریخی
۴	هم پیمان شدن سه ایرانی تبار
۸	کتاب نامه
۸	نمایه کتاب و مقاله

ذکر
دکتر محمد ابراهیم

نقد و بررسی کتاب صد روایت

سخنرانی به مناسب رونمایی از کتاب صد روایت، تعاونی انجمن دندانپزشکان ایران، پنج‌شنبه ۸ آذر ۱۳۹۷ درود بیکران بر شما بزرگ‌مردان دانش دندان‌پزشکی ایران زمین، خانم‌ها و آقایان، دوستان ارجمند، آموزگارانم و پیشکسوتان جامعه دندان‌پزشکی ایران شادمانم در روزی دگر و مناسبتی تاریخ‌نگرانه و باز هم برای رونمایی از کتابی دیگر از دکتر سعید میرسعیدی به همت دکتر امین شایان و گروه دندان‌پزشکان همکارش در موسسه فرهنگی دندانگرد هم آمدیم و به من نیز اجازه گفتگویی کوتاه با شما داده شد.

کتاب صد روایت کوتاه از دندان‌پزشکی در تاریخ ایران نگاشته‌ای ارزشمند از تاریخ‌نگار دندان‌پزشک جوان ما، دکتر میرسعیدی است. کتابی زیبا، روان، رسا همراه با دلنوشته‌هایی دلگشاست.

دل‌نوشته

جرجی زیدان

سبک نوشتاری او مرا به گذشته‌های دورم می‌رساند که چه آزمندی برای خواندن کتاب‌های رمان و داستان تاریخی جرجی زیدانی (۱۴ دسامبر ۱۸۶۱، بیروت - ۲۲ ژوئیه ۱۹۱۴، قاهره) ادیب، تاریخ‌نگار، داستان‌نویس، و روزنامه‌نگار عرب‌زبان لبنانی است که برای نوشتن ۲۳ رمان تاریخی و تأسیس نشریه الهلال معروف است.

طی نهضت بیداری عرب‌ها و شکل‌گیری جنبش (النهضة)، هدف او از نوشتن رمان‌های تاریخی، ساختن تاریخ فرهنگی برای تازیان بود تا نسل جوان عرب را دل‌بسته تاریخ سرزمین‌های گشوده شده در این چهارده سده بنماید و عربان را با فرهنگ و تاریخ ملت‌ها و اقوام گوناگون از چین تا اندلس آشنا نماید؛ البته نام تاریخ و تمدن عرب بر آن گذاشت. من با کتاب‌های جرجی زیدان لبنانی تبار ترس‌آیین عرب‌تبار و زبان را در دوران دبستان آشنا شدم و بخواندن آن‌ها روی آوردم.

این مطالعه و خواندن کتاب‌هایش، به ویژه رمان‌های تاریخی وی تنها در من هیجان پدید نیاورده بود؛ بلکه کتاب‌های او دست به دست در میان دوستانم نوجوان، جوانان و میان‌سالان می‌گشت. این فراگیری نخست در میان عرب‌زبانان و سپس با ترجمه هر کدام در میان پارسی‌زبانان ایران و کشورهای همسایه بود.

جرجی زیدان شخصیت جالبی داشت، با آن که ترس‌آیین بود کوشش در زنده کردن ناسیونالیسم عرب با پرچم اسلام و مذهب اهل سنت بود. او تاریخ کشورهای کهن، به جز ایران را گسترده نوشت و ایران در قالب تاریخ تمدان اسلامی درآورد.

اوراست:

تاریخ‌نویسی

تاریخ مصر، ۱۸۸۹م.

تاریخ فراماسوا، ۱۸۸۹م.

تاریخ ملل، ۱۸۹۰م.

تاریخ یونان و روم، ۱۸۹۹م.

تاریخ تمدن اسلامی، ۱۹۰۲ - ۱۹۰۶.

تاریخ عرب قبل از اسلام، ۱۹۰۸.

زبان عربی و فلسفه زبانی، ۱۸۸۹.

تاریخ ادبیات عرب، ۱۹۱۱.

داستان‌های تاریخی

المملوك الشارد، ۱۸۹۱.

اسیر المهندی، ۱۸۹۲.

استبداد ممالیک، ۱۸۹۳.

جهاد المحبین، ۱۸۹۳.

أرمانوس مصری، داستان گشودن مصر بدست عمروعاص ۱۸۹۶.
دختران غسان، ۱۸۹۷ / ۱۸۹۸ م.

عذراء قریش، داستان کشته شدن عثمان و جنگ های جمل و صفین ۱۸۹۹.

هفده رمضان، داستان کشته شدن علی ابن ابیطالب ۱۹۰۰

پیشوای کربلا، داستان کشته شدن حسین ابن علی ۱۹۰۱

حجاج بن یوسف، درباره سیاست دوران بنی امیه ۱۹۰۲

فتح اندلس، ۱۹۰۳

شارل و عبدالرحمان، داستان پیروزی های اسلام در اروپا، ۱۹۰۴.

ابومسلم خراسانی، ۱۹۰۵.

عباسه دختر هارون الرشید، ۱۹۰۶.

امین و مأمون، ۱۹۰۷

عروس فرغانه، داستانی در مورد زمان المعتصم و پایتخت شدن سامرا، ۱۹۰۸.

احمد بن طولون، داستانی در مورد مصر در قرن سوم هجری، ۱۹۰۹.

عبدالرحمان ناصر، در مورد دوران زرین اندلس، ۱۹۱۰.

خیزش عثمانی، درباره اوضاع سیاسی دوره عبدالحمید دوم، ۱۹۱۱.

دختر قیروان، ۱۹۱۲.

صلاح الدین ایوبی ۱۹۱۳.

شجر الدر، ۱۹۱۴.

هم‌پیمان شدن سه ایرانی تبار

از سوی دیگر، جرجی زیدان در کتاب چهار جلدی تاریخ ادبیات عرب ۱۹۱۱ / ۱۲۹۰ خ / ۱۳۲۹ ق مدعی شد که شیعیان، گروه و فرقه‌ای کوچک بودند از خود نه تاریخی و نه دانشی و نه نوشته‌ای به جا گذاشتند و هیچ گونه نقشی تأثیرگذار در پیشرفت علوم در جهان اسلام نداشته‌اند.

سه دوست و یار جوان که از دانش آموختگان حوزه علمیه نجف و تربیت یافتگان فرهنگ ایرانی شیعه بودند و جریان فرهنگی شیعه را می‌شناختند و دلبسته به دست گرفتن پرچم فرهنگ و تمدن ایران زمین و شیعه بودند در نجف، با یکدیگر هم‌پیمان شدند که هر کدام به گونه‌ای به آن پاسخ دهند و جرجی زیدان را متوجه خطای تاریخی بزرگش بنمایند.

یکی از آن سه تن، علامه شیخ محمدحسین کاشف الغطاء (۱۲۹۴-۱۳۷۳ ق / ۱۲۵۶ - ۱۳۳۲ خ / ۱۸۷۷ - ۱۹۵۴ م) عالم نواندیش شیعی از خاندان کاشف الغطاء و از مراجع تقلید در نجف بود. وی آگاهی بسیار بالایی در فقه، خطابه، ادبیات عرب، فلسفه و حکمت، تفسیر و عرفان داشت. وی به نقد روش تحقیق این کتاب پرداخت و خطاهای متعدّد آن را برشمرد و حاصل کار خود را به صورت کتابی به نام المطالعات و المراجعات و النقود و الردود (نقدها و پاسخ‌ها) منتشر ساخت.

دومین دوست، علامه سید حسن صدر (۱۲۷۲-۱۳۵۴ ق / ۱۲۳۴ - ۱۳۱۴ خ / ۱۸۵۶ - ۱۹۳۵ م) فقیه، اصولی، مفسر، محدث از مراجع تقلید شیعی و با آوازه محدث کاظمینی بود که کتابی با نام تأسیس الشيعة الكرام لعلوم الاسلام (شیعیانی که بنیانگذاری علوم اسلامی بودند) منتشر شد و محققان را متوجه جنبه‌های ناگفته تاریخ علوم اسلامی نمود، نخستین چاپ آن چند ماه پس از درگذشت او، با کوشش آقابزرگ تهرانی در عراق به چاپ رسید.

سومین یار که علامه شیخ آقابزرگ تهرانی وی در شب پنجشنبه ۱۸ فروردین ۱۲۵۵ / ۱۱ ربیع الاول ۱۲۹۳ / ۶ آپریل ۱۸۷۶ در محله پامنار تهران در یک خانواده بزرگان فرهنگی زاده شد و در آغاز اسفند ۱۳۴۸ / ۱۳ ذی حجه ۱۳۸۹ / ۲۰ فوریه ۱۹۷۰ در نجف درگذشت. آوازه صاحب الذریعه دارد، نام او محمدمحسن بود و ۱۳۱۱ خ برای گرفتن گذرنامه نام فامیلی منزوی برگزید، وی از دانشمندان مشروطه خواه و یکی از شاگردان بزرگ آخوند خراسانی، ملا محمد کاظم (۱۲۵۵ - ۱۳۲۹ ق) یکی از مراجع بزرگ مشروطه خواه و نویسنده کتاب کفایة الاصول بود. آقابزرگ بزرگترین کتاب شناس نسخه شناس سده چهاردهم است که بدون کامپیوتر و با اندک بودن کتاب‌های فهرست، اقدام تألیف دائرة المعارف بزرگ الذریعة و کتاب طبقات اعلام الشيعة کرد

که گامی بزرگی در شناسایی نسخه‌های خطی کتاب‌های چاپ سنگی و سربی فارسی، عربی، ترکی و اردو در زمینه‌های گوناگون علمی است.

او از ۱۹۱۱ تا ۱۹۳۱ با کوششی بسیار، کتابخانه‌های چندین کشور آسیایی را کاوید و از میان کتاب‌های آن‌ها نزدیک به شصت هزار شناسه برای کتاب‌های شیعه‌نگار ردیابی کرد و در کتاب ۳۲ جلدی (۲۹ + ۳ اعلام) ذریعه شناسایی کرد و بدین گونه شد که توانست کتاب‌شناسی بزرگ شیعه را از آغاز تاریخ اسلام تا نیمه سده ۱۴ گردآوری کند. این کتاب‌شناسی نگاهی به هزار و سیصد سال فعالیت علمی شیعیان دارد که بیشتر ایشان از دجله تا دورترین نقطه از غرب؛ یا شرقی‌ترین نقطه در آسیا زندگی می‌کردند.

منظورم از بازگ کردن این پیش‌درآمد آن است که دکتر میرسعیدی جوان را تاریخ‌نگاری به شمار آورم که تاریخ دندان‌پزشکی را به شیوایی و رسایی، همراه با گزارش‌های حقیقی تاریخی به گونه داستان‌سرایی، رمان‌گونه‌نویسی، هم‌چون جرجی زیدان در این کتاب و و کتاب‌های پیشین‌اش گرد آورده است. او توانست تاریخ دندان‌پزشکی دوره قاجار و آغاز پهلوی را به زیبایی نگاره‌گری کند و به رسایی بازنویسی نماید. کتاب پیش‌رو کتابی بسیار ارزشمند در تاریخ دندان‌پزشکی این برهه زمانی است. من با خواندن کامل به هیچ کاستی و نارسایی دست نیافتم، ولی پیشنهادهایی برای هرچه بیشتر زیباتر، کارآمدتر کردن آن نیز از دیدگاه من، که ممکن است، بسیاری از خوانندگان، منجمله خود نویسنده چنین باوری را نداشته باشند؛ و یا می‌تواند مکملی باشد که به ذهن نگارنده خطور نکرده، موارد را به ترتیب بازمی‌گویم.

۱. گمان دارم بهتر است رویدادهای یاد شده به ترتیب زمانی: تاریخ سال، ماه، روز و برپایه دوره‌ای قاجار، پهلوی، جمهوری اسلامی قرارگیرند تا دست‌یافتنی‌تر و ردیابی‌شدنی‌تر باشند.

۲. گزارشی کوتاه سه تا چهار سطر برای هرکس که نامش در رویداد یادشده، دربرگیرنده: زمان زاده شدن و مرگ، شغل و سمت، چنانچه تأثیرگذار در تاریخ بوده، اثر او را بازگو نمایند.

۳. خوانش نام‌های بیگانه با نوشتن دیکته آن به زبان انگلیسی؛ یا فرانسه، چون زبان چیره آن روزگار بوده است.

۴. فراهم آوردن ایندکس در پایان کتاب دستکم برای نام کسان، جاها، ابزارها و مواد دندان‌پزشکی که نامشان در کتاب آمده است. هر ایندکس؛ یا نمایه پنجره‌ای برای دست‌یابی آگاهی‌های گزینشی از کتاب است.

۵. پیشنهاد: کتاب *Memoris of Lady Dentist* سفرنامه خانم مادام والت (ماتیلدا والت اتریشی) به ایران، به ویژه اصفهان و تهران، برگه ۱۳۷، اسکن نمایید و در دسترس همگان گذارید و در ضمن اقدام به ترجمه آن به فارسی کنید. و در این جا یادی از خانم دکتر پهلوانی ورودی ۵۷ داشته باشیم که بخش‌هایی گسترده از تاریخ دندانپزشکی مصور یادش^۱. گرامی و نامش پایا

و در پایان سختم، پرسشی درباره پروتز دارم. دست‌یافته‌های از پروتز و تاریخ آن، به گونه‌ای است که ما رد پروتز را در روم، یونان، مصر، کشور فینقیه گستره چهار کشور لبنان، سوریه، اردن، اسرائیل و فلسطین داریم تا سده ششم میلادی، باستان‌شناسان نمونه‌هایی چند از پروتز پارسیل را در دسترس پژوهشگران تاریخ دندانپزشکی گذاشته‌اند و افزون بر آن در سروده‌های رومیان سخن از داشتن پروتز و کارگاه دندان‌سازی در میان است، ولی از یکی دو سده پیش از اسلام تا سده ۱۴، ۱۵ در اندازه تئوری توسط کولیاک بازگو شد و با آغاز رنسانس و در سده ۱۶ آمبرواز (۱۵۱۰ - ۱۵۹۰) نخستین تئوری‌های پروتز نوین را برای زیبایی چهره و زیبایی سخن گفتن و خوب جویدن پایه‌ریزی گشت، سپس پیر فوشارد در سال ۱۷۲۸ از دست دندان ساخت خودش سخن می‌گوید با فشرده شدن هوا در دهان می‌ماند، در حالی که پیش از آن از فنر بهره می‌بردند و به تدریج ساخت آن فراگیر شد، چرا هیچ گونه گفتگویی درباره پروتز از پیش از رنسانس تا کهن‌ترین زمان وجود آدمیان سخنی درباره هر گونه پروتز در کتاب‌های پزشکی دندانپزشکی نیست؟ آیا کاری نبوده که در شأن پزشکان باشد، پس چرا در دیگر نوشته‌ها نیامده است؟ البته بجز فسیل‌های به دست آمده در اروپا، آفریقا، آسیا و آمریکا.

اسلام: احادیث و روایت‌هایی درباره بهره‌گیری از دندان مردگان؛ یا طلا در پروتزهای دندان‌سازی سخن آمده است که می‌توان آن‌ها را در این سخنرانی و مقاله گنجانند و از سوی دیگر ساخت دندان مصنوعی برای عثمان خلیفه سوم توسط مصریان^۲. دستورات یهودیان برای بیرون‌افتادن دندان طلا در روز شنبه و حرمت برداشتن آن.

¹ *Dentistry, An illustrated history, Malvin E. Ring, D. D. S., M. L. S., F. A. C. D., Mosby- year book, INC, ST. LOUIS. Baltimore. Boston. Chicago. London. Philadelphia. Sydney. Toronto, January 1985.*

^۲ دانشنامه احادیث پزشکی، محمد محمدی ری‌شهری، ترجمه حسین صابری، مؤسسه علمی فرهنگی، سازمان چاپ و نشر، قم، ۱۳۸۵.

نقد و بررسی کتاب صد روایت

۷

بهره‌وری از ورق طلا بر روی دندان در چین، اروپا و آمریکا.
ژاپنی‌ها از سده ۱۶ دست دندان کامل و بدون فتر داشتند. ۱۲۰ دست آن از جنس چوب از سده ۱۶ تا ۱۸ در دسترس است.^۱

^۱ تاریخچه پروتز از دیرباز تا آغاز دوره رنسانس، سخنرانی محمدابراهیم ذاکر در نخستین کنگره بین‌المللی پروتز، تهران، هتل المپیک، ۱۲ دی ۱۳۹۰.

ذاکر
دکتر محمدابراهیم

کتاب‌نامه

نمایه کتاب و مقاله

Dentistry, An illustrated history, Malvin E. Ring, D. D. S., M. L. S., F. A. C. D., Mosby- year book, INC, ST. LOUIS. Baltimore. Boston. Chicago. London. Philadelphia. Sydney. Toronto, January 1985.

- ابومسلم خراسانی، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۵.
- احمد بن طولون، داستانی در مورد مصر در قرن سوم هجری، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۹.
- أرمانوس مصری، داستان گشودن مصر به دست عمروعاص، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۶.
- استبداد ممالیک، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۳.
- اسیر المهندی، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۲.
- امین و مأمون، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۷.
- پیشوای کربلا، داستان کشته شدن حسین بن علی (ع)، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۱.
- تاریخ مصور پزشکی جهان، دکتر ولی الله محرابی، انتشارات دایره المعارف تاریخ پزشکی، چاپ دوم، تهران، ۱۳۸۴
- تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم، زندگی، کسب و کار ...، جعفر شهری، نشر مؤسسه خدمات فرهنگی رسا و نشر اسماعیلیان، تهران، چاپ ۱۳۶۷ - ۱۳۶۸ خ، ۴۳۴۵ برگه.
- تاریخچه پروتز از دیرباز تا آغاز دوره رنسانس، سخنرانی محمدابراهیم ذاکر در نخستین کنگره بین‌المللی پروتز، تهران، هتل المپیک، ۱۲ دی ۱۳۹۰.
- تاریخ آداب اللغة العربیة، جرجی زیدان (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴ م)، دارالهلل، مصر، ۱۹۱۱ - ۱۹۱۴، چهار جلد.
- تاریخ تمدن اسلامی، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۲ - ۱۹۰۶.
- تاریخ عرب قبل از اسلام، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۸.
- تاریخ فراماسوا، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۸۹ م.

تاریخ مصر، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۸۹م.

تاریخ ملل، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۰م.

تاریخ یونان و روم، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۹م.

تأسیس الشيعة الكرام لعلوم الاسلام (علامه سيد حسن صدر ۱۲۷۲-۱۳۵۴ق / ۱۲۳۴ - ۱۳۱۴خ / ۱۸۵۶ - ۱۹۳۵م)، بیروت، ۱۳۷۰ق.

تأسیس الشيعة لفنون الاسلام (نگارش: ۱۳۲۸ق)، خلاصه آن به نام الشيعة و فنون الاسلام، چ. ۱۳۳۱ق. چاپ شد و سپس خود کتاب پس از مرگ مؤلف با تشویق صاحب الذریعة، به وسیله سید محمد پسر سید حسن صدر در سال ۱۳۷۰ق.

جهاد المحبین، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۳.

حجاج بن یوسف، درباره سیاست دوران بنی امیه، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۲.

خیزش عثمانی، درباره اوضاع سیاسی دوره عبدالحمید دوم، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۱۱.

دانشنامه احادیث پزشکی، محمد محمدی ری شهری، ترجمه حسین صابری، مؤسسه علمی فرهنگی، سازمان چاپ و نشر، قم، ۱۳۸۵.

دختر قیروان، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۱۲.

دختران غسان، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۷ / ۱۸۹۸م.

دندان پزشکی به روایت تاریخ، سعید میرسعیدی، انتشارات دندان، تهران، چ. دوم، ۱۳۹۸خ.

الذریعة إلى التصانيف الشيعة، آية الله شيخ آقابزرگ تهرانی (۱۲۵۵-۱۳۴۸خ در بیست و شش جلد و یا بیست و نه مجلد [جلد نهم (دیوانها) چهار مجلد است و جلد بیست و ششم مستدرکات ذریعه به خط آقابزرگ است]. ۲۹ جلد در میان سالهای ۱۳۱۵ - ۱۳۶۴خ / ۱۹۳۶ - ۱۹۸۶م / ۱۳۵۵ - ۱۴۰۶ق، به کوشش فرزندان صاحب الذریعه در نجف و تهران به چاپ رسید، جلد یکم تا سوم در نجف و زیر نظر نویسنده؛ جلد چهارم تا دوازدهم در تهران و به کوشش فرزندشان علی نقی منزوی؛ جلد سیزدهم و چهاردهم در نجف زیر نظر نگارنده، جلد پانزدهم تهران به کوشش علی نقی منزوی؛ جلد شانزدهم تا بیست و سوم به جهت تحت پیگرد ساواک (سازمان امنیت و اطلاعات کشور) قرارگرفتن علی نقی و گریز به بیروت، برادر

کوچکشان احمد منزوی مسئولیت چاپ را به عهده گرفتند؛ جلد بیست و چهار و بیست و پنج به جهت رفتن استاد احمد منزوی برای کار فهرست‌نگاری نسخه‌های خطی و فارسی شبه‌قاره، به اسلام‌آباد پاکستان، دوبار بر دوش علی‌نقی منزوی افتاد. جلد بیست و ششم مستدرک الذریعة در آستان قدس مشهد و به کوشش احمد اشکوری به چاپ رسید.

زبان عربی و فلسفه زبانی، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۸۹.

شارل و عبدالرحمان، داستان پیروزی‌های اسلام در اروپا، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۴.

شجر الدر، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۱۴.

صد روایت، دکتر سعید میرسعیدی، انتشارات دندان، تهران، ۱۳۹۷.

صلاح‌الدین ایوبی، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۱۳.

طبقات أعلام الشيعة با نام‌های ویژه هر سده در هفده مجلد، نوشته آية الله شيخ آقابزرگ تهرانی (۱۲۵۵-۱۳۴۸خ) در بیروت، تهران و قم در میان سال‌های ۱۹۵۴-۱۹۹۳ م / ۱۳۳۵-۱۳۷۲خ، به کوشش فرزندش علی‌نقی منزوی به چاپ رسید. چهار جلد از سده ۱۴ و دو جلد از سده ۱۳ در نجف و زیر نظر خود شیخ به چاپ رسید. پنج جلد سده چهارم تا هشتم در بیروت و چهار جلد نهم تا دوازدهم به کوشش علی‌نقی منزوی در تهران به چاپ رسید. جلد سوم طبقات أعلام الشيعة، کرارم البررة في القرن الثالث بعد العشرة، را محمدحسین جلالی در دهه هشتاد خورشیدی به صورت فسمیله در شیکاگو به چاپ رساند. طبقات أعلام الشيعة، نقباء البشر في القرن الرابع عشر تجدید چاپ چهار جلد سده ۱۴ به همراه چاپ جلد پنجم حرف «ف» تا «ی» به کوشش محمد طباطبایی بهبهانی در انتشارات کتابخانه مجلس شورا در تهران به سال ۱۳۹۵خ به انجام رسید.

عباسه دختر هارون الرشید، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۶.

عبدالرحمان ناصر، در مورد دوران زرین اندلس، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۱۰.

عذراء قريش، داستان کشته‌شدن عثمان و جنگ‌های جمل و صفین، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۹.

عروس فرغانه، داستانی در مورد زمان المعتصم و پایتخت شدن سامرا، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۸.

فتح اندلس، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۳.

کفاية الاصول آخوند خراسانی، ملا محمدکاظم (۱۲۵۵ - ۱۳۲۹ق)، نجف، ۱۳۲۱ق.

نقد و بررسی کتاب صد روایت

۱۱

- مجله دندان پزشکی امروز، شماره ۱، سال یکم، ۱۳۷۵ خ؛ شماره ۲، سال یکم ۱۳۷۶ خ؛ شماره ۴، ۵، ۶، ۱۶، ۲۶. المطالعات و المراجعات؛ النقود و الردود، علامه شیخ محمدحسین کاشف الغطاء (۱۲۹۴-۱۳۷۳ ق / ۱۲۵۶ - ۱۳۳۲ خ / ۱۸۷۷ - ۱۹۵۴ م)
- المملوك الشارد، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۸۹۱.
- نشریه الهلال، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴).
- نقد و بررسی کتاب صد روایت، سخنرانی محمدابراهیم ذاکر، به مناسب رونمایی از کتاب صد روایت، تعاونی انجمن دندانپزشکان ایران، پنجشنبه ۸ آذر ۱۳۹۷.
- هفده رمضان، داستان کشته شدن علی ابن ابی طالب (ع)، جرجی زیدانی (۱۸۶۱ - ۱۹۱۴)، چ. ۱۹۰۰.

ذاکر
دکتر محمدابراهیم